

Αγαπητοί μαθητές,

Το βιβλίο αυτό στόχο έχει να σας βοηθήσει να κατανοήσετε και να εμπεδώσετε όσο γίνεται πληρέστερα την ύλη που εξετάζεται στη Νεοελληνική Γλώσσα της Α' Γυμνασίου, ώστε να αποκτήσετε γερές βάσεις στο μάθημα αυτό.

Έτσι ακολουθώντας τις ενότητες του σχολικού βιβλίου, κάθε ενότητα του παρόντος βιβλίου περιλαμβάνει:

- ✓ **Θεωρία σε πίνακες** των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων που εξετάζονται, με τα αντίστοιχα παραδείγματα.
- ✓ **Θεωρία** στην παραγωγή και τη σύνθεση οργανωμένη επίσης σε πίνακες.
- ✓ Βασικές πληροφορίες για την ανάπτυξη της **παραγράφου** και την **περίληψη**.
- ✓ **Ασκήσεις** διαφόρων ειδών (π.χ. αντιστοίχιση, συμπλήρωση κενού, εύρεση Σωστού ή Λάθους κ.λπ.), οι απαντήσεις των οποίων δίνονται στο τέλος του βιβλίου.
- ✓ **Κριτήριο Αξιολόγησης** (οι απαντήσεις και σ' αυτό δίνονται στο τέλος του βιβλίου).

Τέλος, σε κάθε ενότητα εντάξαμε και το **Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου**, στο οποίο περιλαμβάνονται απλές ασκήσεις για την επισήμανση λαθών που γίνονται συχνά στον γραπτό και τον προφορικό λόγο.

Δήμητρα Καλαβρουζιώτου

Περιεχόμενα

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Οι πρώτες μέρες σ' ένα νέο σχολείο

Πρόταση – Περίοδος – Ημιπερίοδος.....	7
Τα είδη των προτάσεων.....	9
Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου	24
Κριτήριο Αξιολόγησης	25

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Επικοινωνία στο σχολείο

Η παράγραφος.....	29
Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου	38
1ο Κριτήριο Αξιολόγησης	39
2ο Κριτήριο Αξιολόγησης	42

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Ταξίδι στον κόσμο της φύσης

Η γλώσσα της περιγραφής.....	45
Η γλώσσα της αφήγησης	52
Η γλώσσα των επιχειρηματολογικών κειμένων.....	59
Η περιίληψη.....	59
Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου	68
1ο Κριτήριο Αξιολόγησης	69
2ο Κριτήριο Αξιολόγησης	71
3ο Κριτήριο Αξιολόγησης	74

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Φροντίζω για τη διατροφή και την υγεία μου

Η ονομαστική φράση και ποια η λειτουργία της στην πρόταση	77
Επιθετικός προσδιορισμός	84
Κύρια γνωρίσματα και κλίση των ουσιαστικών	91
Η κλίση των επιθέτων	108
Παραγωγή και σύνθεση	118
Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου	126
Κριτήριο Αξιολόγησης	128

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Γνωρίζω τον μαγικό κόσμο του θεάτρου και του κινηματογράφου	
Το ρήμα.....	131
Η ρηματική φράση.....	149
Τα συνδεδεικμένα ρήματα	153
Παράγωγα ρήματα	157
Το ρήμα στην αφήγηση.....	161
Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου	164
Κριτήριο Αξιολόγησης	166
ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Οι δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου	
Λειτουργίες – Χρήσεις των πτώσεων του ουσιαστικού.....	169
Παράγωγα ουσιαστικά.....	192
Παράγραφοι – Πλαγιότιτλοι	204
Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου	209
Κριτήριο Αξιολόγησης	210
ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Ο κόσμος μέσα από την οθόνη-εικόνα	
Οριστικό και αόριστο άρθρο	215
Η κλίση των άρθρων.....	216
Παράγωγα επίθετα.....	223
Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου	231
Κριτήριο Αξιολόγησης	232
ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Αθλητισμός και Ολυμπιακοί αγώνες: Παρακολουθώ και συμμετέχω	
Παρατακτική σύνδεση προτάσεων	235
Ασύνδετο σχήμα	239
Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου	248
Κριτήριο Αξιολόγησης	249
ΕΝΟΤΗΤΑ 9: Ανακαλύπτω τη μαγεία της γνώσης	
Συνταγματικός και Παραδειγματικός άξονας.....	253
Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου	264
Κριτήριο Αξιολόγησης	265
ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Γνωρίζω τον τόπο μου και τον πολιτισμό του	
Υποτακτική σύνδεση των προτάσεων.....	269
Τα σημεία στίξης.....	283
Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου	295
Κριτήριο Αξιολόγησης	296
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	299

Οι πρώτες μέρες σ' ένα νέο σχολείο

ΘΕΩΡΙΑ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

ΠΡΟΤΑΣΗ – ΠΕΡΙΟΔΟΣ – ΗΜΙΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΠΡΟΤΑΣΗ

Πρόταση είναι το μεγαλύτερο σύνολο λέξεων που είναι γραμματικά οργανωμένο και εκφράζει ένα μόνο νόημα σαφές και ολοκληρωμένο. **Κάθε πρόταση περιέχει ένα μόνο ρήμα.**

π.χ. *Ο Γιάννης είναι μαθητής της Α' Γυμνασίου.
Αύριο θα πάμε εκδρομή στους Δελφούς.*

ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Περίοδος είναι το τμήμα του λόγου που βρίσκεται ανάμεσα σε δύο τελείες ή άλλα ισοδύναμα σημεία στίξης (ερωτηματικό, θαυμαστικό, αποσιωπητικά) και **αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις, ανάλογα με το πόσα ρήματα περιέχονται σ' αυτή.**

π.χ. *Οι αρχαίοι Φοίνικες δημιούργησαν το πρώτο αλφάβητο.
(1 περίοδος – 1 πρόταση)
Οι αρχαίοι Φοίνικες, που ήταν έμποροι και ταξιδεντές και κατοικούσαν στον σημερινό Λίβανο, δημιούργησαν το πρώτο αλφάβητο. (1 περίοδος – 3 προτάσεις)*

ΗΜΙΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ημιπερίοδος είναι το τμήμα μιας περιόδου που ξεκινά ή τελειώνει σε άνω τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε δύο άνω τελείες. Η ημιπερίοδος, όπως και η περίοδος, **αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις, ανάλογα με το πόσα ρήματα περιέχονται σ' αυτή.**

π.χ. *Με την επινόηση του αλφάβητου ο άνθρωπος νίκησε τον χρόνο και τον χώρο· οι πληροφορίες μπορούν να αποθη-*

κεύονται και να μεταφέρονται σε ανθρώπους που τους χωρίζει ο χρόνος και η απόσταση.

(1η ημιπερίοδος [Με την επινόηση ... τον χρόνο] – 1 πρόταση.

2η ημιπερίοδος [οι πληροφορίες ... και η απόσταση] – 4 προτάσεις.)

⇒ Ας δοκιμάσουμε τώρα τις γνώσεις μας!

1.1. Αφού διαβάσετε το παρακάτω απόσπασμα, να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν, βάζοντας σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

Στην αρχαία Σπάρτη το σχολείο ήταν πάρα πολύ αυστηρό, γιατί ήθελε να προετοιμάσει τα παιδιά για τη στρατιωτική τους σταδιοδρομία. Σύμφωνα με τη λακωνική αγωγή, όπως την έλεγαν, τα παιδιά ήδη στα επτά τους χρόνια, με τη φροντίδα της πολιτείας, ζούσαν μαζί, μακριά από το σπίτι τους. Η σωματική άσκηση ήταν το κύριο μάθημά τους. Αυστηροί παιδονόμοι επέβλεπαν τις ασκήσεις σκληραγωγίας και τιμωρούσαν τα άτακτα παιδιά. Τελικός στόχος του σχολείου ήταν να δημιουργήσει άξιους πολεμιστές· νέους που γνώριζαν άριστα την πολεμική τέχνη και μπορούσαν να υπερασπιστούν την πατρίδα τους. Μέσα όμως στο πρόγραμμα υπήρχαν ακόμη τα μαθήματα μουσικής και ανάγνωσης κειμένων.

Δ. Παντερμαλής, «Αρχαίο σχολείο» (διασκευή)

1. Στην αρχαία Σπάρτη το σχολείο ήταν πάρα πολύ αυστηρό. Εδώ έχουμε:
α. μία πρόταση.   β. μία περίοδο.   γ. μία ημιπερίοδο.
2. Αυστηροί παιδονόμοι επέβλεπαν τις ασκήσεις σκληραγωγίας και τιμωρούσαν τα άτακτα παιδιά. Εδώ έχουμε:
α. μία πρόταση.   β. μία περίοδο.   γ. μία ημιπερίοδο.
3. Στην αρχαία Σπάρτη το σχολείο ήταν πάρα πολύ αυστηρό, γιατί ήθελε να προετοιμάσει τα παιδιά για τη στρατιωτική τους σταδιοδρομία. Εδώ έχουμε:
α. δύο προτάσεις.
β. δύο περιόδους με δύο προτάσεις.

* Οι απαντήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

- γ. δύο περιόδους με τρεις προτάσεις.
 δ. μία περίοδο με τρεις προτάσεις.
4. *Τελικός στόχος του σχολείου ήταν να δημιουργήσει άξιους πολεμιστές· νέους που γνώριζαν άριστα την πολεμική τέχνη και μπορούσαν να υπερασπιστούν την πατρίδα τους.* Εδώ έχουμε:
- α. μία περίοδο με δύο προτάσεις.
 β. δύο περιόδους με δύο προτάσεις.
 γ. δύο ημιπεριόδους, από τις οποίες η πρώτη αποτελείται από δύο προτάσεις και η δεύτερη από τρεις προτάσεις.
 δ. δύο ημιπεριόδους με δύο προτάσεις η καθεμιά.
5. *Μέσα όμως στο πρόγραμμα υπήρχαν ακόμη τα μαθήματα μουσικής και ανάγνωσης κειμένων.* Εδώ έχουμε:
- α. μία περίοδο με μία πρόταση.
 β. μία περίοδο με δύο προτάσεις.
 γ. μία ημιπερίοδο με μία πρόταση.
6. *Σύμφωνα με τη λακωνική αγωγή, όπως την έλεγαν, τα παιδιά ήδη στα επτά τους χρόνια, με τη φροντίδα της πολιτείας, ζούσαν μαζί, μακριά από το σπίτι τους.* Εδώ έχουμε:
- α. μία πρόταση.
 β. δύο περιόδους.
 γ. μία περίοδο με μία πρόταση.
 δ. μία περίοδο με δύο προτάσεις.

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Οι προτάσεις χωρίζονται σε διάφορα είδη ανάλογα με:

- α. τα **συστατικά** τους (τη δομή τους), δηλαδή τους όρους που περιέχουν.
 β. το **περιεχόμενό** τους, δηλαδή τη σημασία τους.
 γ. την **ποιότητά** τους (αν έχουν άρνηση ή όχι).
 δ. τη **σχέση τους με άλλες προτάσεις** (με βάση το κριτήριο αυτό οι προτάσεις διακρίνονται σε *κύριες* ή *ανεξάρτητες* και σε *δευτερεύουσες* ή *εξαρτημένες*. Αυτά τα είδη των προτάσεων εξετάζονται στην 8η και 10η ενότητα του βιβλίου).

α. Τα είδη των προτάσεων ως προς τα συστατικά τους

<p>1. Απλές</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Απλές λέγονται οι προτάσεις που περιέχουν μόνο τους κύριους όρους, δηλαδή <i>ρήμα, υποκείμενο, αντικείμενο</i> ή <i>κατηγορούμενο</i>. • Οι απλές προτάσεις έχουν ολοκληρωμένο νόημα, απαντούν στις ερωτήσεις «ποιος» και «τι», και δεν μπορεί να αφαιρεθεί κανένα συστατικό τους χωρίς να αλλοιωθεί το νόημά τους. • Μια απλή πρόταση μπορεί να έχει τις εξής μορφές: Υποκείμενο + Ρήμα <i>π.χ. Οι μαθητές φωνάζουν.</i> Υποκείμενο + Ρήμα + Αντικείμενο <i>π.χ. Τα παιδιά παίζουν κρυφτό.</i> Υποκείμενο + Ρήμα + Αντικείμενο (άμεσο) + Αντικείμενο (έμμεσο) <i>π.χ. Ο καθηγητής υπαγόρευσε την άσκηση στα παιδιά.</i> Υποκείμενο + Ρήμα + Κατηγορούμενο <i>π.χ. Ο καθηγητής είναι αυστηρός.</i> Υποκείμενο + Ρήμα + Αντικείμενο + Κατηγορούμενο (του αντικειμένου) <i>π.χ. Οι μαθητές θεωρούν το μάθημα βαρετό.</i>
<p>2. Ελλειπτικές</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ελλειπτικές λέγονται οι προτάσεις που τους λείπουν ένας ή περισσότεροι κύριοι όροι, οι οποίοι όμως εννοούνται εύκολα από τα συμφραζόμενα. <i>π.χ. Δωρεάν είσοδος. (ενν. Η είσοδος είναι δωρεάν.)</i> <i>Δεν πεινάω. (ενν. εγώ)</i> <i>Εσύ είσαι εργατικός· εγώ δεν είμαι. (ενν. εργατικός)</i> <i>Καλημέρα! (ενν. Εγώ εύχομαι σε σένα «καλημέρα».)</i>
<p>3. Επαυξημένες</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Επαυξημένες λέγονται οι προτάσεις που, εκτός από τους κύριους όρους, έχουν και κάποια επιπλέον στοιχεία, τους προσδιορισμούς. • Οι προσδιορισμοί λέγονται δευτερεύοντες όροι της πρότασης και συμπληρώνουν και κάνουν πιο σαφή την έννοια

	<p>των κύριων όρων. Ως προσδιορισμοί λειτουργούν <i>επίθετα, ουσιαστικά, επιρρήματα, ουσιαστικά που συνοδεύονται από προθέσεις, δευτερεύουσες προτάσεις κ.ά.</i></p> <p>π.χ. <i>Τα παιδιά παίζουν ποδόσφαιρο στην αυλή του σχολείου.</i> <i>Αύριο θα γράψουμε διαγώνισμα στο μάθημα των Αρχαίων.</i></p>
4. Σύνθετες	<ul style="list-style-type: none"> • Σύνθετες λέγονται οι προτάσεις που έχουν περισσότερα από ένα υποκείμενα, αντικείμενα ή κατηγορούμενα. <p>π.χ. <i>Η Μαρία και η Ελένη είναι φίλες.</i> (2 υποκείμενα) <i>Ο Γιώργος αγόρασε τετράδια και μολύβια.</i> (2 αντικείμενα) <i>Ο διευθυντής του σχολείου μας είναι αυστηρός και τυπικός.</i> (2 κατηγορούμενα)</p>

Τι άλλο πρέπει να γνωρίζουμε για τα παραπάνω είδη προτάσεων

α. Ελλειπτικές προτάσεις: Οι ελλειπτικές προτάσεις χρησιμοποιούνται συνήθως στον προφορικό λόγο αλλά και σε κείμενα μικρής έκτασης, όπως οι διαφημίσεις, οι αγγελίες, οι επιγραφές κ.λπ., γιατί το απαιτούν οι περιστάσεις επικοινωνίας (για λόγους συντομίας, έμφασης, επισήμανσης των πιο σημαντικών στοιχείων κ.λπ.).

Βασικές προϋποθέσεις για να χρησιμοποιούμε στον λόγο ελλειπτικές προτάσεις είναι η κοινή γνώση πομπού και δέκτη για ένα θέμα και η δυνατότητα να «μαντέψουμε» από τα συμφραζόμενα τον όρο που λείπει.

β. Σύνθετες προτάσεις

- Σε μια σύνθετη πρόταση τα περισσότερα από ένα υποκείμενα ή αντικείμενα ή κατηγορούμενα είτε χωρίζονται μεταξύ τους με **κόμμα** είτε συνδέονται με κάποιον σύνδεσμο· συνήθως το **και**.
- Όταν σε μια σύνθετη πρόταση λέμε «περισσότερα από ένα αντικείμενα», εννοούμε περισσότερα από ένα αντικείμενα του ίδιου είδους, άμεσα ή έμμεσα.
π.χ. *Η Μαρία έδωσε το τετράδιο και το στίλο στον Πέτρο.* → Η πρόταση είναι **σύνθετη** με δύο άμεσα αντικείμενα (το τετράδιο – το στίλο) και ένα έμμεσο (*στον Πέτρο*).
Η Στέλλα έδωσε τα δώρα στον πατέρα και στη μητέρα. → Η πρόταση είναι **σύνθετη** με δύο έμμεσα αντικείμενα (*στον πατέρα – στη μητέρα*) και ένα άμεσο (*τα δώρα*).
Η Μυρτώ έστειλε κάρτα στον Κώστα. → Η πρόταση είναι **απλή** όχι σύνθετη, διότι έχουμε δύο αντικείμενα αλλά είναι διαφορετικού είδους, ένα άμεσο (*κάρτα*) και ένα έμμεσο (*στον Κώστα*).
- **Μια σύνθετη πρόταση μπορεί να είναι συγχρόνος και επαυξημένη**
π.χ. *Γονείς και δάσκαλοι παρακολούθησαν με ενδιαφέρον την παράσταση των μαθητών.*

⇒ **Ας εξασκηθούμε στη διάκριση των προτάσεων με βάση τα συστατικά τους**

1.2. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως προς τα συστατικά τους (απλές, ελλειπτικές, επαυξημένες, σύνθετες). Να αιτιολογήσετε τις επιλογές σας.

Προτάσεις	Είδος/αιτιολόγηση
α. Οι μαθητές έλυσαν την άσκηση.	α. <u>Απλή – Έχει όλους τους κύριους όρους.</u> .....
β. Οι μαθητές έλυσαν γρήγορα την άσκηση.	β. ....
γ. Ο Πέτρος και ο Νίκος είναι συμμαθητές.	γ. ....
δ. Ο δάσκαλος μάς έβαλε διαγώνισμα στα Μαθηματικά.	δ. ....
ε. Είσαι γεωίστρια!	ε. ....
στ. Η Σόφη είναι ενθουσιασμένη με το σχολείο μας.	στ. ....
ζ. Ο καθηγητής διδάσκει στα παιδιά Ιστορία.	ζ. ....
η. Στο γυμνάσιο τα μαθήματα είναι περισσότερο και δυσκολότερα.	η. ....
θ. Μεγάλο πρόβλημα!	θ. ....
ι. Λόγω των πολλών υποχρεώσεων οι μαθητές έχουν ελάχιστο χρόνο για ξεκούραση και παιχνίδι.	ι. ....

1.3. Να μετατρέψετε τις παρακάτω απλές προτάσεις σε επαυξημένες.

α. Η μητέρα κουράστηκε.

Η μητέρα κουράστηκε πολύ με τις δουλειές του σπιτιού.
.....

* Οι απαντήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

β. Το μάθημα άρχισε.

.....

γ. Η ζωή είναι δύσκολη.

.....

δ. Όλοι θεωρήθηκαν υπεύθυνοι.

.....

ε. Ο δάσκαλος έδωσε στους μαθητές τα βιβλία.

.....

στ. Η ιστορία ήταν πρωτότυπη.

.....

ζ. Όλοι διασκέδασαν.

.....

1.4. Να μετατρέψετε τις παρακάτω προτάσεις από επαυξημένες σε απλές αφαιρώντας όλους τους προσδιορισμούς.

α. Η νέα σχολική χρονιά αρχίζει.

Η χρονιά αρχίζει.....

β. Εμείς είμαστε πολύ περήφανοι για την επίδοση των παιδιών μας στο σχολείο.

.....

γ. Ο Γιώργος μας μίλησε εμπιστευτικά για τα σχέδιά του.

.....

δ. Η επίπονη και διαρκής προσπάθειά του έφερε καρπούς.

.....

ε. Εμείς μόλις τελειώσαμε τους διαγωνισμούς του πρώτου τριμήνου.

.....

στ. Ύστερα από τρεις ώρες περπάτημα οι περιηγητές έφτασαν σε ένα ύψωμα με υπέροχη θέα.

.....

ζ. Με την ιδιότητα του προέδρου του δεκαπενταμελούς συμβουλίου, ο Πέτρος εκπροσώπησε τους μαθητές στη συνεδρίαση του συλλόγου των καθηγητών.

.....

1.5. Παρακάτω δίνονται δύο κείμενα: ένα από διαφήμιση στον Τύπο και μια μικρή αγγελία. Και στα δύο χρησιμοποιούνται ελλειπτικές προτάσεις.

1.

2η εβδομάδα
Οικολογίας στην Αίγινα
9-17 Ιουνίου 2006

Είσοδος Ελεύθερη

2.

ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ενοικιάζεται διαμέρισμα, 80 τ.μ., 2 υ/δ, 3ος όροφος, αυτόνομη θέρμανση, διαμπερές, τζάκι, μπόιλερ, τιμή 500 ευρώ, τηλ. 211-99932323

α. Να συμπληρώσετε τους κύριους όρους που λείπουν και να κάνετε όλες τις απαραίτητες αλλαγές ώστε οι προτάσεις να έχουν πιο σαφές και ολοκληρωμένο νόημα.

1. ....
.....
.....
.....

2. ....
.....
.....
.....

β. Για ποιον λόγο νομίζετε ότι οι συντάκτες των κειμένων επέλεξαν να χρησιμοποιήσουν ελλειπτικές προτάσεις;

.....
.....

β. Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους

1. Αποφαντικές	<p>Αποφαντικές ή κρίσεως λέγονται οι προτάσεις με τις οποίες δίνεται μια πληροφορία, δηλώνεται κάτι ή διατυπώνεται μια κρίση. Στο τέλος σ' αυτές τις προτάσεις βάζουμε τελεία.</p> <p>π.χ. <i>Αύριο φεύγουμε για ταξίδι.</i> <i>Το διαγώνισμα στα Μαθηματικά ήταν δύσκολο.</i></p>
2. Ερωτηματικές	<p>Ερωτηματικές λέγονται οι προτάσεις τις οποίες χρησιμοποιούμε συνήθως για να ζητήσουμε μια πληροφορία. Σ' αυτές τις προτάσεις βάζουμε στο τέλος ερωτηματικό.</p> <p>π.χ. <i>Τι ώρα είναι;</i> <i>Πώς σου φαίνεται το καινούριο σου σχολείο;</i></p>

<p>3. Προστακτικές</p>	<p>Προστακτικές λέγονται οι προτάσεις τις οποίες χρησιμοποιούμε συνήθως για να ζητήσουμε από κάποιον να κάνει κάτι ή να τον παρακαλέσουμε για κάτι. Με τις προστακτικές προτάσεις δηλώνεται δηλαδή επιθυμία, προσταγή, προτροπή, απαγόρευση, παράκληση, ευχή.</p> <p>Στο τέλος βάζουμε τελεία ή θαυμαστικό (επιτείνει, εκφράζει με μεγαλύτερη έμφαση το νόημα της πρότασης).</p> <p>π.χ. <i>Κάντε ησυχία!</i> (προσταγή) <i>Μην αγγίζετε τα έργα τέχνης!</i> (απαγόρευση) <i>Βάλε μου λίγο καφέ.</i> (παράκληση) <i>Προσπάθησε περισσότερο, για να τα καταφέρεις.</i> (προτροπή) <i>Ας ξεκουραστούμε λιγάκι ακόμα.</i> (επιθυμία) <i>Να είστε πάντα ευτυχημένοι.</i> (ευχή)</p>
<p>4. Επιφωνηματικές</p>	<p>Επιφωνηματικές λέγονται οι προτάσεις με τις οποίες εκφράζεται ένα έντονο συναίσθημα (θυμός, λύπη, χαρά, έκπληξη, θαυμασμός κ.λπ.). Σ' αυτές τις προτάσεις βάζουμε στο τέλος θαυμαστικό.</p> <p>π.χ. <i>Τι όμορφη μέρα!</i> (θαυμασμός) <i>Μα επιτέλους, βαρέθηκα τις δικαιολογίες σου!</i> (θυμός)</p>

Τι άλλο πρέπει να γνωρίζουμε για τα παραπάνω είδη προτάσεων

- Για να πετύχουμε τον σκοπό μας στην επικοινωνία, μπορούμε να επιλέξουμε διαφορετικά είδη προτάσεων (αποφαντική, ερωτηματική, προστακτική ή επιφωνηματική πρόταση). Για παράδειγμα, μπορούμε να ζητήσουμε μια πληροφορία χρησιμοποιώντας όχι μόνο ερωτηματικές προτάσεις αλλά και αποφαντικές ή προστακτικές.

π.χ. *Πού είναι το βιβλίο μου;* (ερωτηματική)
Ψάχνω το βιβλίο μου. (αποφαντική)
Βρες μου το βιβλίο μου! (προστακτική)

- Το τι είδος πρότασης θα επιλέξουμε εξαρτάται:
- από τον **δέκτη** (ποιος είναι, τι σχέση έχουμε μαζί του).
  - από τον **τρόπο μετάδοσης του μηνύματος** (π.χ. αν μιλάμε από το τηλέφωνο ή πρόσωπο με πρόσωπο με τον συνομιλητή μας κ.λπ.).
  - από τις **συνθήκες επικοινωνίας** (π.χ. τον χρόνο κατά τον οποίο γίνεται η επικοινωνία, ο στόχος που επιδιώκεται μ' αυτόν κ.λπ.).

➤ Επιπλέον η ίδια πρόταση μπορεί να ειπωθεί με διαφορετικούς τρόπους είτε για να δηλώσουμε κάτι (να δώσουμε μια πληροφορία) είτε για να ρωτήσουμε κάτι (να ζητήσουμε μια πληροφορία) είτε για να εκφράσουμε ένα συναίσθημα. Οι διαφορές αυτές εκφράζονται:

- στον **προφορικό λόγο** με τον **επιτονισμό**
- στον **γραπτό λόγο** με τα **σημεία στίξης**.

π.χ. Έρχεται το λεωφορείο. → δίνουμε μια πληροφορία (αποφαντική πρόταση)

Έρχεται το λεωφορείο; → ζητάμε μια πληροφορία (ερωτηματική πρόταση)

Έρχεται το λεωφορείο! → εκφράζουμε συναίσθημα (επιφωνηματική πρόταση)

Επιτονισμός λέγεται η διακύμανση της φωνής στον προφορικό λόγο που φανερώνει την ψυχική διάθεση και τα συναισθήματα του ομιλητή (π.χ. έκπληξη, θαυμασμό, αποδοκιμασία, ειρωνεία κ.ά.).

⇒ Ας δούμε αν καταλάβαμε τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους!

1.6. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως προς το περιεχόμενό τους (αποφαντικές, ερωτηματικές, προστακτικές, επιφωνηματικές).

Προτάσεις	Είδος
α. Μη μιλάτε δυνατά.	α. .... <u>προστακτική</u> ....
β. Η Ελένη δεν έγραψε καλά στο διαγώνισμα.	β. ....
γ. Πόσο ψήλωσε ο Γιώργος!	γ. ....
δ. Μήπως χρειάζεσαι βοήθεια;	δ. ....
ε. Σήκωσε το τηλέφωνο. Δεν το ακούς που χτυπάει;	ε. ....
στ. Ο φίλος μου ο Πέτρος ήρθε πρώτος στις εξετάσεις.	στ. ....
ζ. Πόσο γρήγορα περνάει ο καιρός!	ζ. ....

1.7. Να κυκλώσετε το γράμμα που δηλώνει τη σωστή απάντηση.

1. Πάρε με μαζί σου στο ταξίδι! Η πρόταση αυτή:

- α. είναι αποφαντική και εκφράζει επιθυμία.
- β. είναι επιφωνηματική και εκφράζει επιθυμία.

* Οι απαντήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

- γ. είναι προστακτική και εκφράζει παράκληση.
 δ. είναι επιφωνηματική και εκφράζει παράκληση.
2. *Δεν είναι φοβερός αυτός ο δάσκαλος;* Η πρόταση αυτή:
 α. είναι επιφωνηματική και εκφράζει έκπληξη.
 β. είναι ερωτηματική και εκφράζει βεβαίωση.
 γ. είναι ερωτηματική και εκφράζει απορία.
 δ. είναι ερωτηματική και εκφράζει παράκληση.
3. *Πόσο γρήγορα με ξέχασες!* Η πρόταση αυτή:
 α. είναι επιφωνηματική και εκφράζει λύπη.
 β. είναι επιφωνηματική και εκφράζει θυμό.
 γ. είναι αποφαντική και εκφράζει βεβαίωση.
 δ. είναι αποφαντική και εκφράζει κρίση.
4. *Γιατί δεν πάμε μια εκδρομή;* Με την πρόταση αυτή εκφράζεται:
 α. απορία.   β. επιθυμία.   γ. προσταγή.   δ. βεβαίωση.
5. *Έγινε διακοπή ρεύματος.* Με την πρόταση αυτή εκφράζεται:
 α. απορία.   β. συναίσθημα.   γ. κρίση.   δ. επιθυμία.
6. *Έγινε διακοπή ρεύματος!* Με την πρόταση αυτή εκφράζεται:
 α. απορία.   β. συναίσθημα.   γ. κρίση.   δ. επιθυμία.
7. *Έγινε διακοπή ρεύματος;* Με την πρόταση αυτή εκφράζεται:
 α. απορία.   β. συναίσθημα.   γ. κρίση.   δ. επιθυμία.

1.8. Να μετατρέψετε την παρακάτω αποφαντική πρόταση στα άλλα είδη.

Τι νομίζετε ότι εκφράζουν οι προτάσεις αυτές, κρίση, επιθυμία ή απορία;

αποφαντική:	<i>Θα ήθελα τη γνώμη σου στο θέμα αυτό.</i> .....
ερωτηματική:	.....
επιφωνηματική:	.....
προστακτική:	.....

- Οι παραπάνω προτάσεις εκφράζουν .....

1.9. Το Λύκειο είναι ένα τεράστιο κτίριο με τέσσερα πατώματα. Η κεντρική του είσοδος μου έκανε εντύπωση. Όλα είναι από ροζ μάρμαρο – πόσο δε μ' αρέσει αυτό το χρώμα! Τα σκαλοπάτια, οι τοίχοι, οι πάγκοι στο χολ κι αυτοί μαρμαρινοί. Και σε μια γωνιά, η προτομή του πατέρα του κυρίου Μηνά, ιδρυτή της σχολής, όπως μου εξήγησε ο θείος Γιώργος. Πολλά παιδιά έμπαιναν μαζί μας, κανένα δεν πρόσεχα. Πήγαμε κατευθείαν στο γραφείο του διευθυντή. Είναι ένας κοντόχοντρος άνθρωπος με μoustάκι και μικρό γκριζωπό γένι. Ούτε συμπαθητικός μου φάνηκε ούτε αντιπαθητικός, ουδέτερος. Μου είπε διάφορα λόγια. Πως χαιρέται που θα 'χει μια τόσο άριστη μαθήτριά, πως ο θείος μου είναι ένας αξιόλογος επιστήμων και πως ελπίζει να βρω στο σχολείο του ένα δεύτερο σπίτι... Κάτι τέτοια... Εγώ κοιτούσα τη βιβλιοθήκη ή μάλλον έκανα πως την κοιτούσα. Είχα μια τρομερή διάθεση να το βάλω στα πόδια, να φύγω. Αλλά να πάω πού;

Ζωρζ Σαρή, Το ψέμα.

- α. Στο παραπάνω κείμενο υπάρχει μία επιφωνηματική και μία ερωτηματική πρόταση. Να τις εντοπίσετε και να σημειώσετε τι εκφράζουν.
- β. Στη συνέχεια να τις μετατρέψετε σε αποφαντικές προτάσεις με το ίδιο νόημα.

.....
 .....

1.10. Να βάλετε στις παρακάτω προτάσεις το κατάλληλο σημείο στίξης (τελεία, ερωτηματικό, θαυμαστικό), ώστε να εκφράζει καθεμιά αυτό που δηλώνεται στην παρένθεση.

- α. Έγραψε άριστα στην Ιστορία .....!..... (θαυμασμός)
- β. Είναι μαθητής της Α' Γυμνασίου ..... (δήλωση)
- γ. Τελείωσες κιόλας τα μαθήματά σου ..... (έκπληξη)
- δ. Αύριο θα πάμε εκδρομή ..... (απορία)
- ε. Αύριο θα πάμε εκδρομή ..... (χαρά)
- στ. Αύριο θα πάμε εκδρομή ..... (δήλωση)
- ζ. Μην τρέχετε στους διαδρόμους ..... (απλή απαγόρευση)
- η. Δεν αντέχω άλλο τις υποψίες σου ..... (αγανάκτηση)
- θ. Έκανες λάθος υπολογισμούς ..... (απορία)
- ι. Έκανες λάθος υπολογισμούς ..... (αποδοκιμασία)

γ. Τα είδη των προτάσεων ως προς την ποιότητά τους

1. Καταφατικές	<p>Καταφατικές είναι οι προτάσεις που δεν έχουν άρνηση (δηλώνουν κάτι με θετικό τρόπο).</p> <p>π.χ. <i>Η άσκηση είναι δύσκολη.</i> <i>Θα πας σινεμά;</i> <i>Ας μείνουμε λίγο ακόμα!</i></p>
2. Αρνητικές	<p>Αρνητικές λέγονται οι προτάσεις που περιέχουν άρνηση, δηλαδή το ρήμα τους συνοδεύεται από τα αρνητικά μόρια δε(ν) ή μη(ν).</p> <p>π.χ. <i>Η άσκηση δεν είναι δύσκολη.</i> <i>Δε θα πας σινεμά;</i> <i>Ας μη μείνουμε άλλο!</i></p>
<p>Όπως φαίνεται από τα παραδείγματα, καταφατικές ή αρνητικές μπορεί να είναι οποιοσδήποτε από τις προτάσεις των προηγούμενων κατηγοριών: απλές, ελλειπτικές, επαυξημένες, σύνθετες – αποφαντικές, ερωτηματικές, προστακτικές, επιφωνηματικές.</p>	

⇒ Ώρα για εξάσκηση!

1.11. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως προς την ποιότητά τους (καταφατικές ή αρνητικές).

Προτάσεις	Είδος
α. Η κατάσταση είναι δύσκολη.	α. ....καταφατική.....
β. Μη λες ψέματα.	β. ....
γ. Ο καβγάς δε σταματούσε.	γ. ....
δ. Πόσο γρήγορα πέρασε η ώρα!	δ. ....
ε. Μη δίνετε σημασία στα λόγια της.	ε. ....
στ. Να είσαι ήσυχος στο μάθημα.	στ. ....
ζ. Ας μην καθυστερούμε άλλο!	ζ. ....
η. Μην τυχόν άκουσες κάτι για τον νέο διευθυντή;	η. ....

* Οι απαντήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

1.12. Να μετατρέψετε τις καταφατικές προτάσεις σε αρνητικές και το αντίστροφο, κάνοντας, όπου χρειάζεται, και όλες τις απαραίτητες για το νόημα αλλαγές.

- α. Κανείς δεν ήθελε να ακούσει γι' αυτό το θέμα.
.....
Όλοι ήθελαν ν' ακούσουν γι' αυτό το θέμα.
- β. Ακολούθησα τις οδηγίες σου και γι' αυτό δε δυσκολεύτηκα καθόλου να βρω το ξενοδοχείο.
.....
- γ. Ο καιρός σήμερα είναι κατάλληλος για βόλτα.
.....
- δ. Οι άνθρωποι δεν αποκτούν τίποτε χωρίς κόπο.
.....
- ε. Όλοι οι φίλοι μου προτιμούν πάντοτε την ψυχαγωγία από την εργασία.
.....
- στ. Ας μείνουμε λίγο ακόμα.
.....

1.13. Να κυκλώσετε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση. Να αιτιολογήσετε τις απαντήσεις σας.

1. *Ο καθηγητής κρατούσε στο χέρι ένα μεγάλο βιβλίο.* Η πρόταση αυτή είναι:

- α. απλή, αποφαντική και καταφατική.
β. απλή, αποφαντική και αρνητική.
γ. ελλειπτική, αποφαντική και καταφατική.
δ. επαυξημένη, αποφαντική και καταφατική.

Αιτιολόγηση: 1-δ είναι επαυξημένη γιατί εκτός από τους κύριους όρους έχει και προσδιορισμούς. (στο χέρι – μεγάλο), αποφαντική γιατί δίνει μια πληροφορία και καταφατική γιατί δεν έχει άρνηση.
.....
.....

2. *Μήπως είσαι καχύποπτος;* Η πρόταση αυτή είναι:

- α. ελλειπτική, ερωτηματική και καταφατική.
β. ελλειπτική, ερωτηματική και αρνητική.
γ. απλή, ερωτηματική και καταφατική.
δ. επαυξημένη, ερωτηματική και αρνητική.

Αιτιολόγηση: .....
.....

3. *Εμείς δε σου υποσχεθήκαμε τίποτα.* Η πρόταση αυτή είναι:
- επαυξημένη, επιφωνηματική και αρνητική.
  - επαυξημένη, αποφαντική και καταφατική.
  - απλή, αποφαντική και αρνητική.
  - σύνθετη, αποφαντική και αρνητική.

Αιτιολόγηση: .....

.....

4. *Εσείς οι δύο μαζέψτε τα πράγματά σας από το θρανίο αμέσως!* Η πρόταση αυτή είναι:
- επαυξημένη, προστακτική και καταφατική.
  - απλή, επιφωνηματική και καταφατική.
  - απλή, προστακτική και καταφατική.
  - σύνθετη, προστακτική και καταφατική.

Αιτιολόγηση: .....

.....

5. *Απαράδεκτη συμπεριφορά!* Η πρόταση αυτή είναι:
- απλή, επιφωνηματική και καταφατική.
  - απλή, αποφαντική και καταφατική.
  - ελλειπτική, επιφωνηματική και καταφατική.
  - ελλειπτική, αποφαντική και καταφατική.

Αιτιολόγηση: .....

.....

6. *Η Άννα είναι έξυπνη αλλά αντίθεση μαθήτρια.* Η πρόταση αυτή είναι:
- απλή, αποφαντική και καταφατική.
  - επαυξημένη, αποφαντική και καταφατική.
  - ελλειπτική, αποφαντική και καταφατική.
  - σύνθετη, αποφαντική και καταφατική.

Αιτιολόγηση: .....

.....

7. *Εσύ δεν έχεις μάθημα τώρα;* Η πρόταση αυτή είναι:
- απλή, ερωτηματική και καταφατική.
  - απλή, ερωτηματική και αρνητική.

- γ. επαυξημένη, ερωτηματική και αρνητική.
- δ. επαυξημένη, προστακτική και αρνητική.

Αιτιολόγηση: .....

.....

8. Τα παιδιά θεωρούν τα μαθήματα δύσκολα. Η πρόταση αυτή είναι:

- α. επαυξημένη, αποφαντική και αρνητική.
- β. απλή, αποφαντική και καταφατική.
- γ. ελλειπτική, επιφωνηματική και καταφατική.
- δ. σύνθετη, αποφαντική και καταφατική.

Αιτιολόγηση: .....

.....

9. Η Στέλλα και ο Νίκος να σταματήσουν τη φασαρία. Η πρόταση αυτή είναι:

- α. απλή, αποφαντική και καταφατική.
- β. απλή, προστακτική και καταφατική.
- γ. επαυξημένη, προστακτική και καταφατική.
- δ. σύνθετη, προστακτική και καταφατική.

Αιτιολόγηση: .....

.....

10. Αύριο το σχολείο δε θα λειτουργήσει τις τρεις πρώτες ώρες. Η πρόταση αυτή είναι:

- α. επαυξημένη, επιφωνηματική και αρνητική.
- β. επαυξημένη, αποφαντική και αρνητική.
- γ. απλή, αποφαντική και αρνητική.
- δ. απλή, αποφαντική και καταφατική.

Αιτιολόγηση: .....

.....

1.14. Οι προτάσεις της Α στήλης είναι απλές, αποφαντικές και καταφατικές. Να τις μετατρέψετε ώστε να έχουν τα χαρακτηριστικά που δίνονται μέσα στις παρενθέσεις στη Β στήλη.

A

1. Οι εξετάσεις τελείωσαν.
2. Ο πίνακας είναι όμορφος.
3. Ο καθηγητής είναι αυστηρός.
4. Εσύ θα διαβάσεις το ποίημα.
5. Ο καιρός είναι βροχερός.
6. Εμείς θα πάμε εκδρομή.

B

- (απλή, ερωτηματική, αρνητική): .....
- Δεν τελείωσαν οι εξετάσεις; .....
- (ελλειπτική, επιφωνηματική, καταφατική):
.....
- (επαυξημένη, ερωτηματική, καταφατική):
.....
- (ελλειπτική, προστακτική, καταφατική):
.....
- (επαυξημένη, επιφωνηματική, καταφατική):
.....
- (ελλειπτική, ερωτηματική, αρνητική):
.....

Βελτιώνω την έκφραση και την ορθογραφία μου*

Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση.

1. Τα βιβλία και τα τετράδια του ..... μαθητή είναι πάντοτε καθαρά και καλογραμμένα.
α. του επιμελή   β. του επιμελούς   γ. του επιμελές
2. Θέλει βοήθεια, γιατί είναι ..... στα Μαθηματικά.
α. αδύνατος   β. αδύναμος
3. Να αναπτύξεις τα επιχειρήματά σου. Το ρήμα μπορεί να αντικατασταθεί από το...
α. ανάπτυξε.   β. ανέπτυξε.
4. Πολλοί μαθητές έμειναν .....
α. μεταξισταστέοι.   β. μετεξετεστέοι.   γ. μετεξεταστέοι.
5. Η έκφραση γνώμης λέγεται:
α. απόφανση.   β. απόφαση.
6. Ο καθηγητής μας ζήτησε να ..... το ρήμα «διαβάζω».
α. κλείνουμε   β. να κλίνουμε   γ. να κλίσουμε
7. Ο δάσκαλος πρέπει να αποτελεί για τους μαθητές...
α. πρότυπο   β. πρωτότυπο
8. Ο Γιώργος διακρίνεται για την ..... του.
α. ευφυία   β. εφυΐα   γ. ευφυΐα
9. Ο δάσκαλος μας είχε προειδοποιήσει ..... για τις συνέπειες της κακής συμπεριφοράς μας.
α. επανειλημμένως   β. επανειλλημμένως   γ. επανειλλημένως
10. Ελάτε στα εργαστήρια δημιουργικής απασχόλησης του σχολείου μας. .... και ταυτόχρονα διασκεδάστε.
α. Δημιουργείστε   β. Δημιουργήσατε   γ. Δημιουργήστε

* Οι απαντήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

Κριτήριο αξιολόγησης*

A. Κείμενο

Με τα μαγικά πάντα μάτια, με το πολύβουο, γεμάτο μέλι και μέλισσες μυαλό, μ' ένα κόκκινο μάλλινο σκούφο στο κεφάλι και τσαρονχάκια με κόκκινες φούντες στα πόδια, ένα πρωί κίνησα, μισό χαρούμενος, μισό αλαφιασμένος¹, και με κρατούσε ο πατέρας μου από το χέρι. Η μητέρα μου είχε δώσει ένα κλωνί βασιλικό να τον μυρίζουμαι, λέει, να παίρνω κουράγιο, και μου κρέμασε το χρυσό σταυρουλάκι της βάφτισής μου στο λαιμό.

– Με την ευχή του Θεού και με την ευχή μου..., μουρμούρισε και με κοίταξε με καμάρι.

Ήμουν σαν ένα μικρό καταστολισμένο σφαγάρι² κι ένιωθα μέσα μου περφάνια και φόβο· μα το χέρι μου ήταν σφηνωμένο βαθιά μέσα στη φούχτα του πατέρα μου κι αντρειενούμουν³. Πηγαίναμε, πηγαίναμε, περάσαμε τα στενά σοκάκια, φτάσαμε στην εκκλησιά του Αϊ-Μηνά, στρίψαμε, μπήκαμε σ' ένα παλιό χτίρι⁴, με μια φαρδιάν αυλή, με τέσσερις μεγάλες κάμαρες στις γωνιές κι ένα κατασκονισμένο πλατάκι στη μέση. Κοντοστάθηκα. Πού βρισκόμαστε; Το χέρι μου άρχισε να τρέμει μέσα στη μεγάλη ζεστή φούχτα.

Ο πατέρας μου έσκυψε, άγγιξε τα μαλλιά μου, με χάδεψε· τινάχτηκα. Ποτέ δεν θυμόμουν να μ' έχει χαδέψει! Σήκωσα τα μάτια και τον κοίταξα τρομαγμένος. Είδε πως τρόμαξα, τράβηξε πίσω το χέρι του:

– Εδώ θα μάθεις γράμματα, είπε, να γίνεις άνθρωπος· κάμε το σταυρό σου.

Ο δάσκαλος πρόβαλε στο κατώφλι· κρατούσε μια μακριά βίτσα και μου φάνηκε άγριος, με μεγάλα δόντια, και κάρφωσα τα μάτια μου στην κορφή του κεφαλιού του να δω αν έχει κέρατα· μα δεν είδα, γιατί φορούσε καπέλο.

– Ετούτος είναι ο γιος μου, του 'πε ο πατέρας μου.

Ξέμπλεξε το χέρι μου από τη φούχτα του και με παρέδωσε στο δάσκαλο.

– Το κρέας δικό σου, του 'πε, τα κόκαλα δικά μου· μην τον λυπάσαι, δέρνε τον, κάμε τον άνθρωπο.

– Έγνοια σου, καπετάν Μιχάλη· έχω εδώ το εργαλείο που κάνει τους ανθρώπους, είπε ο δάσκαλος κι έδειξε τη βίτσα.

N. Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο (διασκευή).

* Οι απαντήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

1. **αλαφιασμένος**: ταραγμένος, τρομαγμένος.

2. **σφαγάρι**: ζώο που προορίζεται για σφαγή, σφάγιο.

3. **αντρειενούμουν**: έκανα τον γενναίο.

4. **χτίρι**: κτίριο.

B. Κείμενο

1. α. Ποια συναισθήματα κατακλύζουν το μικρό αγόρι κατά την πρώτη του μέρα στο σχολείο;
β. – Το κρέας δικό σου ... είπε ο δάσκαλος κι έδειξε τη βίτσα: Σ' αυτά τα λόγια ποια αντίληψη της εποχής διαφαίνεται σχετικά με τον τρόπο διαπαιδαγώγησης των παιδιών στο σχολείο;

2. Το κρέας δικό σου, του 'πε, τα κόκαλα δικά μου· μην τον λυπάσαι, δέρνε τον, κάμε τον άνθρωπο: Σ' αυτό το απόσπασμα βρείτε:
  - α. ποιος είναι ο πομπός του μηνύματος: .....
  - β. ποιος είναι ο δέκτης: .....
  - γ. ποιος ο δίαυλος επικοινωνίας: .....
  - δ. ποιος ο σκοπός του μηνύματος: .....

3. α. Να διακρίνετε τις παρακάτω προτάσεις του κειμένου ως προς τα συστατικά τους (απλές, σύνθετες, επαυξημένες, ελλειπτικές).
  1. Η μητέρα μου είχε δώσει ένα κλωνί βασιλικό. (.....)
  2. Με την ευχή του Θεού. (.....)
  3. Πηγαίναμε. (.....)
  4. Ο πατέρας με χάρειψε. (.....)
  5. Ο δάσκαλος πρόβαλε στο κατώφλι. (.....)
  6. Εγώ ένιωθα μέσα μου περφόνια και φόβο. (.....)
β. Διαβάστε τις παρακάτω προτάσεις και να μετατρέψετε τις επαυξημένες σε απλές, ενώ στις ελλειπτικές να συμπληρώσετε τους όρους που λείπουν.

1. το χέρι μου ήταν σφηνωμένο βαθιά μέσα στη φούχτα του πατέρα μου.	→ 1. ....
2. σήκωσα τα μάτια.	→ 2. ....
3. Το κρέας δικό σου.	→ 3. ....
4. με κρατούσε ο πατέρας μου από το χέρι	→ 4. ....
5. μα δεν είδα	→ 5. ....

4. Να βρείτε στο κείμενο μία αποφαντική, μία ερωτηματική, μία προστακτική και μία επιφωνηματική πρόταση και να πείτε τι εκφράζουν:
- α. αποφαντική: .....
εκφράζει: .....
- β. ερωτηματική: .....
εκφράζει: .....
- γ. προστακτική: .....
εκφράζει: .....
- δ. επιφωνηματική: .....
εκφράζει: .....
5. Να μετατρέψετε τις παρακάτω αρνητικές προτάσεις του κειμένου σε καταφατικές.
- α. Ποτέ δε θυμόμουν να μ' έχει χαδέψει.
.....
- β. μην τον λυπάσαι.
.....

Γ. Παραγωγή λόγου

Γράψτε μια σελίδα στο ημερολόγιό σας για τις πρώτες σας μέρες στο Γυμνάσιο εκφράζοντας και τα συναισθήματά σας.

